

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.
Ефективна економіка. 2023. № 2.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.2.41>

УДК 338.439.5:637(477)

М. В. Заходим,

к. е. н., доцент, докторант, ЗВО «Подільський державний університет»

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0010-8006>

СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ РИНКУ ПРОДУКЦІЇ ТВАРИННИЦТВА В УКРАЇНІ

M. Zakhodym,

PhD in Economics, Associate Professor, Doctoral candidate,

Higher Educational Institution “Podillia State University”

CURRENT STATE OF THE LIVESTOCK PRODUCTS MARKET DEVELOPMENT IN UKRAINE

В статті досліджено сучасний стан ринку розвитку продукції тваринництва України, оскільки від цього залежить рівень продовольчої безпеки та його можливості в сучасному світовому економічному просторі. Проаналізовано структуру та динаміку виробництва м'яса різних видів, молока та яєць за 2000-2021 роки. Розглянуто наявність поголів'я худоби та птиці в Україні. Визначено регіони-виробників м'яса, що забезпечують більше половини обсягів виробництва на ринку. Наведено обсяги виробництва і споживання основних видів продукції тваринництва в розрахунку на душу населення. Розглянуто обсяги експорту та імпорту основних видів тваринницької

продукції. Визначено основні проблеми розвитку ринку продукції тваринництва та галузі, зазначено напрями щодо вирішення даних проблем, які сприятимуть економічному зростанню.

The food market stable development, in particular the livestock products market, is one of the important factors in the agricultural economy sector growth. The livestock products market must ensure guaranteed access of the population to livestock products in the required quantity, quality and assortment. Like any other market, the market for livestock products forms connections between producers of products and their consumers based on supply and demand, prices and mechanisms of market competition.

The quality of life, well-being and directly the food security of the population depend on the state and dynamics of the livestock market. It is especially worth paying attention to the fact that animal husbandry meets the needs of the domestic food market, and the current crisis in the development of the industry is also directly caused by the problems of decreasing incomes that have arisen in recent years due to the decline in the purchasing power of the population.

The demand of the population of Ukraine for livestock products has decreased in recent years. According to studies, this happened mainly due to a reduction in production volumes, an increase in retail prices for all livestock products types, low incomes of most of the population and its social differentiation. Currently, more than a quarter of the country's population has income below the subsistence minimum.

The decrease in the livestock products production led to a reduction in the production of the main types of meat and dairy products. And this, in turn, affected the consumption of vital types of meat and dairy products by the population of Ukraine, accordingly, it significantly decreased, and no improvement trends have been observed in recent years. Therefore, the production of livestock products and their processing do not meet the needs of the population in terms of quantity, quality and structure. Therefore, the formation and provision of market stable development for livestock products becomes one of the priority tasks of the agricultural sector, the

further transformation of the livestock industry, which has significant economic potential for development, but does not use all of it, needs state support, increasing investment attractiveness, solving the tasks of economic and social development of the village .

Ключові слова: *виробництво, ринок, продукція тваринництва, сільськогосподарські підприємства, державна підтримка.*

Key words: *production, market, animal husbandry products, demand, supply, agricultural enterprises, state support.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Тенденції та стан розвитку ринку продукції тваринництва та питання забезпечення населення продуктами харчування тваринного походження були і залишаються актуальними проблемами для кожної держави. Ринок тваринницької продукції повинен забезпечити гарантований доступ населення до даного виду продовольства в необхідній кількості, якості та асортименті. Даний ринок як і всякий інший формує зв'язки між виробниками продукції та їх споживачами на основі попиту, пропозиції та механізмів ринкової конкуренції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомі теоретико-методологічні дослідження проблеми становлення та розвитку ринку продукції тваринництва здійсненні такими відомими вітчизняними вченими економістами-аграрниками, як В.Г. Андрійчук, О.М. Бородіна, М.В. Гладій, Ю.Я. Лузан, Ю.О. Лупенко, М.Й. Малік, М.В. Місюк, Г.М. Підлісецький, П.Т. Саблук, І.В. Свиноус, Г.В. Черевко, В.В. Юрчишин та ін.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження основних тенденцій сучасного розвитку ринку продукції тваринництва в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. В усі історичні часи виробництво продуктів харчування було і залишається важливою і життєвою

проблемою світового масштабу. Тому рівень забезпечення населення продовольством розглядається як найважливіший чинник і визначальний критерій рівня соціального життя будь-якої країни, життєздатності її економічної структури і державного устрою. У вирішенні цієї проблеми особливу роль відіграє тваринництво, що являється традиційно важливою і невід'ємною складовою сільського господарства та зумовлює соціально-економічний стан усіх категорій господарств України. Через відсутність достатньої офіційної підтримки національних програм галузі виробництво поки що не зорієнтоване на кінцевий результат, немає визначених напрямів концентрації ресурсів, використання інвестицій, виваженої політики протекціонізму на зовнішньому ринку щодо імпорту продукції тваринництва.

Відповідно до Закону України від 27.12.2011 року № 8370-1 «Про продовольчу безпеку» до продовольчого кошика входять такі продовольчі товари тваринного походження як молоко і молокопродукти, м'ясо і м'ясопродукти, яйця та риба і рибні продукти [1]. Тому подальші наші дослідження будуть побудовані наступній логічній послідовності: молоко і молокопродукти → м'ясо і м'ясопродукти → яйця → риба і рибні продукти.

На сьогоднішній день в Україні відсутні модель розвитку галузі скотарства. Негативні чинники, пов'язані у часі зі зміною відносин власності та здійсненням інших ринкових перетворень призвели до зменшення поголів'я великої рогатої худоби та корів. А це ті засоби виробництва, які незамінні і лише за наявності їх можливе виробництво молока та яловичини. Тобто, поголів'я корів і продуктивність худоби належать до факторів, які вирішальним чином впливають на обсяги виробництва продукції тваринництва, рівень розвитку молочної та м'ясної промисловості, забезпечення населення в достатній кількості найціннішими продуктами харчування.

Відбулося зменшення поголів'я корів в усіх категоріях господарств з 8,4 млн. голів за 1990 рік до 107 млн. голів у 2021 році, або на 80,1%. Зміни відбулися переважно за рахунок зменшення поголів'я в сільськогосподарських підприємствах, де кількість поголів'я скоротилося за цей період у 5,1 раза.

Україна в кінці 80-х років минулого століття за показником валового виробництва молока займала провідне місце в Європі. Виробництво на душу населення становило 471 кг молока проти 263 кг в США і 264 кг у Великобританії. За 1990 рік в країні в усіх категоріях господарств було вироблено 24,5 млн. тонн молока, в тому числі сільськогосподарськими підприємствами 18,6 млн. тонн (табл. 1).

Таблиця 1. Виробництво молока в Україні

Рік	Всі категорії господарств		Сільськогосподарські підприємства		Господарства населення		Питома вага господарств населення, %
	тис. тонн	темпи росту (зниження), %	тис. тонн	темпи росту (зниження), %	тис. тонн	темпи росту (зниження), %	
1970	18711,5	-	12552,7	-	6158,8	-	32,9
1980	21111,8	+112,8	15350,0	+122,3	5761,8	-93,5	27,3
1990	24508,3	+116,1	18634,1	+121,4	5874,5	+101,9	24,0
2000	12658,7	-51,6	3668,2	-19,6	8990,5	+153,0	71,0
2010	11254,1	-88,9	2218,0	-60,5	9036,1	+100,5	80,3
2015	10615,4	-94,3	2669,2	+120,3	7946,2	-87,9	74,8
2016	10381,5	-97,7	2705,6	+101,3	7675,9	-96,5	73,9
2017	10280,5	-99,0	2765,7	+102,2	7514,8	-97,9	73,1
2018	10064,0	-97,8	2755,5	-99,6	7308,5	-97,2	72,6
2019	9663,2	-96,0	2728,6	-99,0	6934,6	-94,8	71,8
2020	9263,6	-95,8	2761,2	+101,2	6502,4	-93,7	70,2
2021	8713,9	-94,1	2767,7	+100,2	5946,2	-91,4	68,2
Відхилення 2021р. до 1990 р., (+, -)	-15794,4	x	-15866,4	x	+71,7	x	x

Джерело: розраховано автором за даними Державної служби статистики України [2].

З початку 2000-х років ситуація суттєво змінилася в ціноутворенні, системі заготівлі, у вимогах до якості, а також платоспроможності населення, що призвело до зменшення виробництва молока, а саме у 2021 році вироблено 8,7 млн. тонн, або на 64,5% менше ніж в 1990 році [4].

Важливим чинником розвитку ринку молока та молочних продуктів виступає формування попиту. Річна науково обґрунтована раціональна норма споживання молока в Україні на одну особу в рік складає 350-380 кг. Дані таблиці 3 свідчать, що в останні двадцять років фактичне споживання молока в

Україні на одну особу значно нижче раціональної норми і коливається від 225, 6 кг в 2005 році до 197,7 кг у 2018 році, а за останній досліджуваний рік рівень даного показника становить 201,5 кг на одну особу в рік (табл. 2).

Таблиця 2. Баланс молока та молочних продуктів в Україні

тис.тонн

Показники	Роки								
	2000	2005	2010	2015	2017	2018	2019	2020	2021
Виробництво	12658	13714	11249	10615	10281	10064	9663	9264	8714
Зміна запасів	-394	27	-11	-41	33	74	-1	171	-26
Імпорт	50	112	273	78	132	180	337	691	781
Усього ресурсів	13102	13799	11533	10734	10380	10170	10001	9784	9521
Експорт	1100	1901	956	464	835	807	593	440	369
Витрачено на корм	2203	1270	1099	1097	1036	996	969	904	805
Втрати	10	3	8	15	13	12	11	10	10
Фонд споживання	9789	10625	9470	8995	8496	8355	8428	8430	8337
З розрахунку на 1 особу, кг	199,1	225,6	206,4	209,9	200	197,7	200,5	201,9	201,5

Джерело: розраховано автором на основі [10].

Досить важливим аспектом в аналізі стану та перспектив розвитку ринку молока є визначення його експортно-імпортного потенціалу [5]. Згідно із статистичними даними протягом 2017-2021 років обсяги експорту молока Україною складали від 8,1% у 2017 році до 4,2% в 2021 році відповідно до виробництва, або зменшився на 466 тис. тонн, але поряд із цим збільшився обсяг імпорту молока та молочних продуктів у 2021 році на 649 тис. тонн у порівнянні з 2017 роком.

На протязі 3-х десятиліть в Україні відзначається чітка тенденція до зменшення поголів'я великої рогатої худоби, в тому числі корів, свиней, а також і птиці (табл. 3). Ретроспективний аналіз динаміки поголів'я сільськогосподарських тварин свідчить про значне його скорочення. За досліджуваний період з 1990 року по 2021 рік поголів'я великої рогатої худоби зменшилося в усіх категоріях господарств на 88,3%, або на 21749 тис. голів, порівняно з 2000 роком – на 60,6%, з минулим роком – на 6,5%. Це свідчить про те, що в країні практично зменшується галузь скотарства, а це буде

створювати загрозу у забезпеченні продовольчої безпеки по даних видах продукції (молока, яловичини і телятини). Крім того, у 2021 році 33,4% великої рогатої худоби від усього поголів'я утримувалося у таких 5-ти областях як Вінницька, Хмельницька, Полтавська, Львівська, Житомирська.

Таблиця 3. Динаміка поголів'я сільськогосподарських тварин в Україні

тис. голів

	Роки						Відношення 2021 р. до, %	
	1990	2000	2015	2019	2020	2021	1990 р.	2020 р.
Усі категорії господарств								
Велика рогата худоба	246234	9423,7	3884	3332,9	3092	2874	11,7	92,9
в т. ч. корови	8378,2	4958,3	2262,7	1919,4	1788,5	1673	20,0	93,5
Свині	19426,9	7652	7350,7	6025,3	5727,4	5876,2	30,2	102,5
Птиця свійська всіх видів	246104	123722	213335	211654	220485	200652	81,5	91,0
Сільськогосподарські підприємства								
Велика рогата худоба	21083	5037	1310	1138	1049	1008	4,8	96,1
в т. ч. корови	6192	1851	529	468	439	424	6,8	96,5
Свині	14071	2414	3733	3300	3629	3577	25,4	98,6
Птиця свійська всіх видів	132967	25353	122078	127773	109737	113479	85,3	103,4
Господарства населення								
Велика рогата худоба	3540	4386	2574	2194	2042	1866	52,7	91,4
в т. ч. корови	2187	3107	1733	1452	1350	1249	57,1	92,5
Свині	5356	5238	3618	2630	2427	2247	41,9	92,5
Птиця свійська всіх видів	113138	98369	91258	92841	92713	90915	80,4	98,1

Джерело: розраховано автором за даними Державної служби статистики України [2].

Поголів'я свиней у 2021 році скоротилося на 13550 тис. гол (69,8%) в порівнянні з 1990 роком і на 1776 тис. гол проти 2000 року, проте за останній досліджуваний рік поголів'я свиней збільшилося на 2,5%, або на 148,8 тис. гол. П'ятірку лідерів утримання поголів'я свиней у 2021 році формують Київська, Донецька, Львівська, Тернопільська та Черкаська області. Саме в цих областях зосереджено 35,7% поголів'я свиней і знаходяться великі свинокомплекси. У 2021 році в країні найпотужнішими свинокомплексами були ПАП

«Агропродсервіс», ТзОВ «Гудвеллі», ТОВ «НВП Глобинський», СП ТОВ «Нива Переяславщини».

У 2021 році також зменшилося поголів'я птиці порівняно з 1990 роком на 45452 тис. голів (18,5%). З 2000 року по 2021 рік в усіх категоріях господарств зросло поголів'я птиці на 62,1%, або на 76930 тис. гол., в тому числі в сільськогосподарських підприємствах майже в 4,5 раза. При цьому Вінницька, Дніпропетровська, Київська, Черкаська та Львівська області у 2021 році були лідерами з утримання поголів'я птиці. У вище зазначених областях утримувалося 55,8% поголів'я, адже саме тут знаходяться найбільші птахофабрики. Необхідно зазначити про дещо менші втрати поголів'я худоби і птиці у господарствах населення. Швидка окупність вкладення капіталу у виробництво м'яса птиці зумовила зростання інвестицій в дану галузь, будівництво сучасних великих птахофабрик та створення потужних вертикально-інтегрованих компаній, що призвело до збільшення виробництва м'яса птиці в Україні та підвищення його економічної ефективності. Виробництво свинини начебто стабілізувалося, проте значної шкоди завдала африканська чума.

Ситуація, що склалася останнім часом на ринку м'яса, з одного боку, характеризується певними ознаками насичення його пропозицією та стабілізацією виробництва, а з іншого, деякими структурними змінами та появою окремих негативних трендів. Насамперед обсяги виробництва м'яса усіх видів у забійній масі зросли порівняно з початком 2000-х років із 1662,8 тис. тонн до 2438,3 тис. тонн у 2021 році, або майже в 1,5 раза, але рівня 1990 року не досягнуто.

Виробництво яловичини і телятини у 2021 році зменшилося на 58,9% порівняно з 2000 роком та на 10,2% в порівнянні з 2020 роком до 310,5 тис. тонн. Виробництво свинини у 2021 році збільшилося на 7,1% відносно 2000 року і на 3,8% порівняно з 2020 роком і становило 724 тис. тонн. Щодо м'яса птиці, то його виробництво збільшилося до 1373,5 тис. тонн у 2021 році, що у порівнянні з 2000 роком більше у 7,1 раза.

Впродовж 30-ти років на ринку м'яса відбулися кардинальні зміни, які позначилися на його структурі. Якщо з 1990 року по 2000 рік основу пропозиції м'яса становила яловичини і телятина, яка в структурі виробництва займала стабільну частку в межах 45,5%, то в 2021 році ця частка зменшилася до найнижчого показника – 12,7%, або майже 3,5 раза. Також знизилася частка свинини, відповідно, з майже 40,6% у 2000 році до 29,7% у 2021 році. Виробництво м'яса птиці збільшилося з 708,4 тис. тонн у 1990 році до 1373,5 тис. тонн у 2021 році, або майже в 2 раза. Питома вага у структурі виробництва м'яса усіх видів м'ясо птиці складає 56,3% (рис. 2).

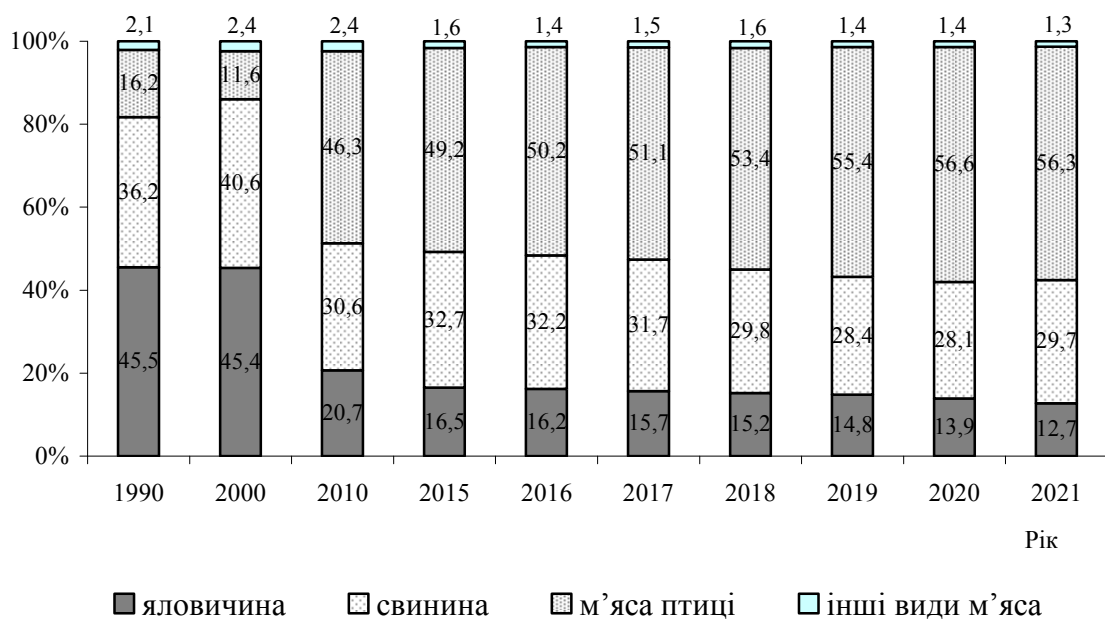

Рис. 2. Динаміка зміни структури виробництва м'яса в Україні за основними його видами

Джерело: побудовано автором за даними [2].

Найповніше відображає стан ринку м'яса його баланс (табл. 4). Баланс м'яса за основними видами продукції свідчить про те, що в Україні обсяги споживання у 2021 році збільшилося на 35,5% порівняно з 2005 роком і становило 53 кг на одну особу. Це є більше мінімальної фізіологічної норми (45,4 кг/особу), проте суттєво меншим від раціональної норми споживання (81 кг/особу).

Таблиця 4. Баланс м'яса та м'ясних продуктів за основними видами

тис. тонн

Показники	2000 рік					2021 рік				
	м'ясо всього	в тому числі:				м'ясо всього	в тому числі:			
		ялови- чина і телятина	свинина	м'ясо птиці	інші види м'яса		ялови- чина і телятина	свини- на	м'ясо птиці	інші види м'яса
Виробництво	1597	562	494	497	44	2438	311	724	1373	30
Зміна запасів на кінець року	-11	-9	-6	+4	0	-8	-1	-3	-4	0
Імпорт	325	41	102	180	2	260	17	110	127	6
Усього ресурсів	1933	612	602	673	46	2706	329	837	1504	36
Експорт	82	58	8	15	1	509	29	12	466	2
Витрачено на не харчові цілі	7	1	1	4	1	6	1	1	3	1
Фонд споживання	1844	553	593	654	44	2191	299	824	1035	33
З розрахунку на 1 особу, кг	39,1	11,7	12,6	13,9	0,9	53,0	7,3	19,9	25,0	0,8

Джерело: розраховано автором за даними Державної служби статистики України [2].

У 2021 році більше половини обсягів виробництва на ринку м'яса всіх видів забезпечують п'ять областей (рис. 3).

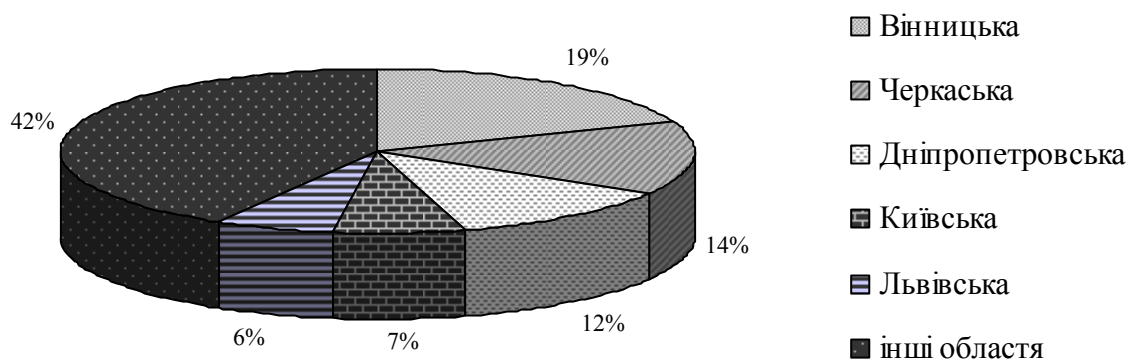

Рис. 3. Регіони-виробники м'яса у 2021 році в Україні, %

Джерело: побудовано автором за даними [2].

Так, Вінницька область сформувала 19,3% пропозиції м'яса, Черкаська – 14,3%, Дніпропетровська – 11,9%, Київська – 6,7% та Львівська – 6,0%. У цих регіонах розміщені найбільші птахофабрики і тваринницькі комплекси.

У структурі імпорту 48,8% становить м'ясо птиці, 42,3% – свинина, 6,5% – яловичина і телятина, 2,4% – інші види м'яса. Такий розподіл можна пояснити кількома причинами, починаючи від обсягів вітчизняного виробництва, які не забезпечують попит населення на м'ясо і до низьких цін імпортованої продукції. Зокрема, досить вагома частка свинини в обсягах імпорту зумовлена тим, що цей вид м'яса традиційно популярний в Україні, тоді як власне виробництво не забезпечує особистого споживання населення. Власне виробництво свинини у фонді споживання становить 86,5%.

Не значними залишаються обсяги імпорту яловичини і телятини. Причиною цього є високі ціни як на внутрішньому так і на зовнішньому ринках. Ситуація з імпортом м'яса птиці залишається негативною, так як власне виробництво цілком забезпечує попит населення на м'ясо птиці. Необхідно відмітити і позитивну тенденцію розвитку ринку м'яса, зокрема частка імпорту у 2021 році становила 18,8% в загальних ресурсах, тоді як у 2005 році – 4,2%. В цілому обсяги експорту м'яса у 2021 році збільшилися у 26,2 раза порівняно з 2005 роком, тобто до 509 тис. тонн, що можна пояснити значним зростанням експорту м'яса птиці (на 415 тис. тонн). У 2021 році Україна стала лідером з експорту м'яса птиці до Євросоюзу, експортувавши 466 тис. тонн. Варто зазначити, що за 5 років Україна наростила експорт м'яса до країн ЄС на 71,3% [9].

Одним із видів тваринницької продукції, яка є основним джерелом поповнення людського організму білками тваринного походження є яйця. За даними Союзу птахівників України щорічно в світі споживається близько 567 млрд. курячих яєць. Споживання яєць на душу населення в Україні в останні роки становить близько 300 шт. в рік, таке споживання є більшим за його раціональний рівень. Аналіз виробництва яєць в Україні за 2000-2021 роки показав стійке зростання його обсягів, а саме в 1,6 раза (рис. 4).

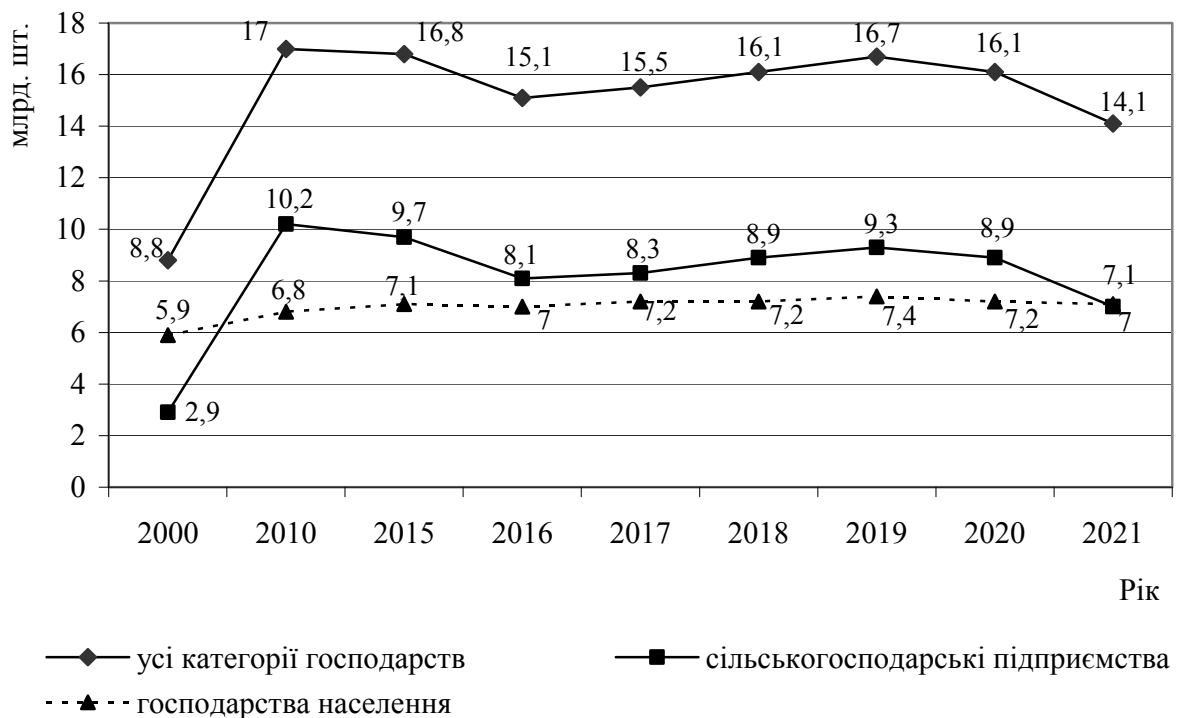

Рис. 4. Динаміка виробництва яєць в Україні

Джерело: побудовано автором за даними [2].

Винятком щодо зростання виробництва яєць стали 2016, 2017 та 2021 роки. У 2021 році в Україні вироблено на 2 млрд. шт. менше порівняно з 2020 роком, або на 12,5%. Варто відзначити, що зменшення виробництва відбулося практично за рахунок сільськогосподарських підприємств (-1,9 млрд. шт.), за рахунок господарств населення – на 0,1 млрд. шт. лідерами по виробництву яєць в Україні у 2021 році стали Київська (23,6%), Вінницька (5%), Полтавська (4,5%), Рівненська (4,5%) та Львівська (4,2%) області.

Популяризація українських виробників на світових ринках щодо конкурентної ціни та високої якості продукції стали основною причиною зростання експорту. Імпорт яєць в Україну має значно менші обсяги порівняно з експортом, яйця імпортуються переважно для поповнення поголів'я (інкубаційні яйця).

Дослідження ринку яєць має включати також розрахунок та оцінювання місткості ринку, який залежить переважно від динаміки виробництва, оскільки частка зовнішньої торгівлі невелика (табл. 5). Аналіз даних свідчить про

загальну тенденцію до зниження фактичного споживання, зростання ціни та відповідного зростання місткості ринку. Ці фактори за законом попиту мають обернену залежність і наочно демонструють дію економічних закономірностей.

Проведені дослідження дають можливість зробити висновок, що ринок яєць в Україні має характерні риси олігополії. Це підтверджується також вторинною інформацією, адже у звітах Антимонопольного комітету України повідомляється, що «структура ринку курячих яєць в Україні близька до олігополії, про те є конкурентною». Сукупна частка трьох найбільших промислових груп-учасників ринку («Авангард», «Овостар Юніон» та «Інтер-Агросистеми») становлять 46,61% [7].

Таблиця 5. Показники місткості ринку яєць в Україні за 2000-2021 роки

	Роки								
	2000	2010	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Фактичне споживання яєць, шт. на особу на рік	166	290	280	267	273	275	282	278	272
Кількість населення України, млн. осіб	46,22	45,71	42,84	42,67	42,48	42,38	42,05	41,63	41,17
Місткість внутрішнього ринку яєць за раціональною нормою споживання, млрд. шт.	13,4	13,26	12,43	12,38	12,32	12,29	12,19	12,07	11,94
Фактична місткість внутрішнього ринку яєць, млрд. шт.	7,7	13,26	12,00	11,39	11,60	11,65	11,85	11,57	11,20
Середня ціна яєць курячих, грн./тис. шт.	280,5	521,5	1333,2	1108,7	1145,9	1600,3	1210,7	1263,2	1882,9
Місткість внутрішнього ринку яєць за раціональною нормою споживання, млрд. грн.	3,7	6,9	16,57	13,72	14,12	19,67	14,75	15,25	22,48
Фактична місткість внутрішнього ринку яєць, млрд. грн.	2,2	6,9	15,99	12,63	13,29	18,64	14,35	14,61	21,08

Джерело: розраховано автором за даними Державної служби статистики України [2].

Рибна галузь є одним з виробників продовольства, метою якої є забезпечення продовольчої безпеки країни. Згідно рекомендацій МОЗ України

[19] фізіологічна норма споживання риби та рибних продуктів визначена на рівні 20 кг на особу за рік. Але, як показують дослідження, досягнути рекомендованих норм споживання ніколи не вдавалося. На середньостатистичного українця у 2021 році припадало 13,2 кг риби та рибних продуктів на рік, що на 6,8 кг (34%) менше від норми споживання (табл. 6).

Таблиця 6. Баланс риби та рибних продуктів

	Роки								Відхилення 2021 року, +/-	
	2005	2010	2015	2017	2018	2019	2020	2021	2005	2020
Виробництво*	296	260	139	132	128	128	118	105	-191	-13
Зміна запасів	14	3	-3	-8	8	0	5	-2	-16	-7
Імпорт	425	490	237	338	394	417	424	461	+36	+37
Усього ресурсів	707	747	379	478	514	545	537	568	-139	+31
Експорт	20	75	10	13	13	14	15	15	-5	-
Втрати	11	5	2	5	6	7	5	5	-6	-
Фонд споживання	676	667	367	460	497	524	517	548	-128	+31
З розрахунку на 1 особу, кг	14,4	14,5	8,6	10,8	11,8	12,5	12,4	13,2	-1,2	+0,8

*Добування водних біоресурсів підприємствами та вилов риби домогосподарствами/

Джерело: розраховано автором за даними [10].

За досліджуваний період спостерігаємо зменшення виробництва риби та рибної продукції, яке у 2021 році становило 105 тис. тонн, що у 2,8 раза менше, ніж у 2005 році. Тоді як імпорт даної продукції останніми роками збільшився і склав 461 тис. тонн у 2021 році, що на 37 тис. тонн (8,5%) більше. Основними країнами-експортерами риби є Норвегія, Ісландія, США, Естонія та багато інших країн [11]. Загалом внутрішній фонд споживання риби та рибних продуктів становить 548 тис. тонн у 2021 році, з яких 84% покривається імпортом. Таким чином, український ринок риби та рибних продуктів є значною мірою імпортозалежним.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі.

Отже, стратегічним пріоритетом соціального та економічного розвитку економіки України в умовах глобалізації та посилення глобальної конкуренції є

підвищення рівня продовольчої безпеки на основі нарощування виробництва продуктів харчування, зокрема продукції тваринництва, підвищення їх якості та безпеки, а також забезпечення захисту вітчизняного виробника. Ринок тваринницької продукції належить до продовольчого ринку, розвиток якого дає змогу достатньою мірою забезпечувати попит населення на високоякісні продовольчі товари тваринного походження. Галузь тваринництва постачає енергетично поживні та незамінні продукти харчування, тому для подальшого розвитку ринку тваринницької продукції важливим є держава підтримка, ціновий механізм, розвиток конкуренції та реалізація економічного інтересу кожного учасника ринкових відносин.

Література

1. Закону України «Про продовольчу безпеку» від 27.12.2011 року № 8370-1. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JF6GI01G> (дата звернення: 09.10.2022).
2. Державна служба статистики України. URL: <https://ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 09.10.2022).
3. Свиноус І.В., Ібатулін М.І. Перспективи розвитку тваринництва в особистих селянських господарствах. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2015. № 4. С. 111-115.
4. В Україні зменшуються обсяги виробництва молока. URL: <https://zn.ua/ukr/ECONOMICS/v-ukrajini-zmenshujetsja-obsjah-virobnitstva-moloka.html> (дата звернення 14.10.2022).
5. Молочна галузь України та її майбутнє через 10 років: проблеми, національна програма розвитку та державна підтримка. URL: <https://agropolit.com/blog/412-molochna-galuz-ukrayini-ta-yiyi-maybutnye-cherez-10-rokiv-problemi-natsionalna-programa-rozvitku-ta-derjavna-pidtrimka> (дата звернення 11.10.2022).
6. Копитець Н. Г., Волошин В. М. Ринок м'яса в умовах економічних трансформацій // *Gesellschaftsrechtliche Transformationen von wirtschaftlichen*

Systemen in den Zeiten der Neo-Industrialisierung. Kornieiev V., Pasichnyk, Yu., Radchenko O., Khodzhaian A. und andere: Collective monograph. Verlag SWG imex GmbH, Nuremberg, Germany, 2020. pp. 290-300.

7. Agravery: Український ринок яєць близький до олігополії. URL: <https://agravery.com/uk/posts/show/ukrainskiy-rinok-aec-blizkiy-do-oligopolii> (дата звернення 12.10.2022).

8. Українці їдять свинини вдвічі менше від потреби. URL: https://zaxid.net/ukrayintsi_yidyat_svinini_vdvichi_menshe_vid_potrebi_n1481197 (дата звернення 11.10.2022).

9. Україна стала лідером з експорту м'яса птиці до Євросоюзу. URL: <https://uain.press/news/accents/ukrayina-stala-liderom-z-eksportu-myasa-ptytsi-v-yes-748222> (дата звернення 11.10.2022).

10. Баланси та споживання основних продуктів населенням України. *Статистичний збірник*. Київ: Державна служба статистики України. 2022. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/07/Arch_spog_zb.htm (дата звернення 10.10.2022).

11. Україна продовжує нарощувати імпорт рибної продукції. URL: <http://agroynug.com.ua/archives/20030> (дата звернення: 17.11.2022).

References

1. The Verkhovna Rada of Ukraine (2011), The Law of Ukraine “On Food Safety”, available at: <https://ips.ligazakon.net/document/JF6GI01G> (Accessed 09 October 2022).

2. State Statistics Service of Ukraine (2022), available at: <https://ukrstat.gov.ua> (Accessed 09 October 2022).

3. Svynous, I.V. and Ibatulin, M.I. (2015). “Prospects for the development of animal husbandry in personal peasant farms”, Scientific Bulletin of the International Humanitarian University, vol 4, pp. 111-115.

4. ZN.UA (2022), “In Ukraine, the volume of milk production is decreasing”, available at: <https://zn.ua/ukr/ECONOMICS/v-ukrajini-zmenshujetsja-obsjah-virobnitstva-moloka.html> (Accessed 14 October 2022).

5. AgroPolit.com (2020), “Dairy industry of Ukraine and its future in 10 years: problems, national development program and state support”, available at: <https://agropolit.com/blog/412-molochna-galuz-ukrayini-ta-yiyi-maybutnye-cherez-10-rokiv-problemi-natsionalna-programa-rozvitku-ta-derjavna-pidtrimka> (Accessed 11 October 2022).

6. Kopytets, N. G. and Voloshyn, V. M. (2020), “The meat market in the conditions of economic transformations”, Gesellschaftsrechtliche Transformationen von wirtschaftlichen Systemen in den Zeiten der Neo-Industrialisierung. Collective monograph, Verlag SWG imex GmbH, Nuremberg, Germany, pp. 290-300.

7. Agravery (2018), “The Ukrainian egg market is close to an oligopoly”, available at: <https://agravery.com/uk/posts/show/ukrainskiy-rinok-aec-blizkiy-do-oligopolii> (Accessed 12 October 2022).

8. ZAHID.NET (2019), “Ukrainians eat half as much pork as needed”, available at: https://zaxid.net/ukrayintsi_yidyat_svinini_vdvichi_menshe_vid_potrebi_n1481197 (Accessed 11 October 2022).

9. Ukrainian interest (2018), “Ukraine became the leader in the export of poultry meat to the European Union”, available at: <https://uain.press/news/accents/ukrayina-stala-liderom-z-eksportu-myasa-ptytsi-v-yes-748222> (Accessed 11 October 2022).

10. State Statistics Service of Ukraine (2022), “Balances and consumption of basic products by the population of Ukraine. Statistical collection”, available at: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/07/Arch_spog_zb.htm (Accessed 10 October 2022).

11. agroYUG (2020), “Ukraine continues to increase imports of fish products”, available at: <http://agroYUG.com.ua/archives/20030> (Accessed 17 November 2022).

Стаття надійшла до редакції 20.02.2023 р.